

Deeltijds pensioen in het pensioenstelsel voor zelfstandigen: visietekst

1 Inleiding

In haar regeerakkoord van 2014 (p.39) heeft de regering een grote pensioenhervorming vooropgesteld. In dit kader gaf ze aan te zullen bekijken hoe in de toekomst een gedeeltelijke opname van het pensioen kan worden mogelijk gemaakt.

Het ABC reflecteerde de voorbije maanden over de wijze waarop een stelsel van deeltijds pensioen kan worden opgevat¹ in het pensioenstelsel voor de zelfstandigen. In zijn verslag 2014/03 uitte het ABC immers de intentie om ervoor te zorgen dat vanuit het zelfstandigenstelsel op een constructieve wijze zou worden bijgedragen aan de voorbereiding, ontwikkeling en uitvoering van een pensioenbeleid dat op termijn moet leiden tot een transparanter, en een meer financieel en sociaal houdbaar pensioensysteem. De denkoefening van het Comité over de objectieven en modaliteiten van een stelsel van deeltijds pensioen voor zelfstandigen, past volledig binnen deze intentie.

Het voorliggend document vormt het resultaat van de denkoefening tot dusver. Het geeft de mogelijkheden weer die het Comité op dit moment ziet voor een concrete invulling van het deeltijds pensioen. Voor sommige aspecten acht het Comité de reflectie reeds voldoende gevorderd om concrete voorstellen te formuleren. Voor andere elementen is echter nog verdere gedachtewisseling vereist en geeft het Comité dan ook uitsluitend de opties weer die het ziet voor de concrete invulling van het deeltijds pensioen.

2 Objectieven

Een stelsel van deeltijds pensioen kan verschillende doelen dienen.

❖ *Objectief 1: eindeloopbaanflexibiliteit*

De Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 introduceerde het idee van een deeltijds pensioen in het licht van haar ruimere reflectie over een flexibel pensioenbeleid². Het deeltijds pensioen zou mensen, in antwoord op een (verdere) verstrenging en/of afbouw van systemen

¹ Cf. notulen van de werkgroep 'pensioenen' nr. 2017/06 - nr. 2017/15

² Cf. punt 9, p. 85 van het rapport van de Commissie Pensioenhervorming

van vervroegde uittrede, de gelegenheid geven om het einde van hun loopbaan in zekere mate op een flexibele wijze te organiseren.

❖ *Objectief 2: langer werker door een lagere arbeidsintensiteit*

Door de keuzemogelijkheden van mensen aan het einde van de loopbaan te vergroten, zou het deeltijds pensioen volgens de Commissie Pensioenhervorming terzelfdertijd kunnen fungeren als een hefboom om de werkzaamheid te verhogen³.

In zijn verslag 2014/03 gaf het Comité aan het deeltijds pensioen een interessante denkpiste te vinden. Het erkent dan ook de hogergenoemde doelstellingen van een dergelijk systeem. Enerzijds, zou het deeltijds pensioen de zelfstandigen immers de ruimte bieden om - in een context van i) strenger wordende loopbaan- en leeftijdsvoorwaarden waar ii) begeleidende maatregelen voor zelfstandigen bovendien afwezig zijn - de intensiteit van hun activiteit aan het einde van de loopbaan enigszins te verminderen. In het bijzonder zou het deeltijds pensioen soelaas kunnen bieden aan de zelfstandigen voor wie het - om economische, familiale of gezondheidsredenen - problematisch is om tot aan de (opschuivende) pensioenleeftijd actief te blijven op hetzelfde niveau. Momenteel zien zij zich vaak genoodzaakt stop te zetten en aan te kloppen bij het ziekenfonds, het OCMW, ... Door hen via het deeltijds pensioen een andere inkomensbron aan te reiken zouden zij in de toekomst hun activiteit wat kunnen afbouwen en zelfstandig blijven. Men kan het deeltijds pensioen in deze optiek zien als een preventieve maatregel om stopzettingen te vermijden. Anderzijds zou het deeltijds pensioen oudere zelfstandigen kunnen stimuleren om hun activiteit voort te zetten voorbij de leeftijd waarop ze met vervroegd pensioen zouden kunnen gaan (en hun activiteit zouden moeten beperken).

Voor het Comité is het van belang dat er een evenwicht gevonden wordt tussen beide objectieven, en dat met name vermeden wordt dat het systeem van deeltijds pensioen individuen aanspoort om de arbeidsmarkt eerder op een vroeger dan op een later tijdstip te verlaten. Daarom is het van belang dat bij de uitwerking van de toegangsvoorwaarden en de concrete modaliteiten van het systeem, de verschillende opties zorgvuldig worden geanalyseerd, in het bijzonder in relatie tot de vooropgestelde objectieven.

3 Budgettaire neutraliteit

De regering heeft voor het deeltijds pensioen geen budget voorzien. Het deeltijds pensioen moet dus op een budgettair neutrale manier ingevoerd worden.

Voor het Comité moet de weerslag van het deeltijds pensioen op het algemeen beheer van het sociaal statuut tot een minimum beperkt worden. Het Comité meent immers dat er ook andere prioriteiten en budgettaire uitdagingen zijn.

Deze budgettaire voorzichtigheid moet zich als volgt vertalen:

---

³ p.90

- de pensioenuitgaven voor een individuele zelfstandige moeten dezelfde zijn ongeacht of hij zijn deeltijds pensioen opneemt of niet. Dit kan door een actuariële correctie toe te passen op het deeltijds pensioen. Deze actuariële correctie zal ervoor zorgen dat de pensioenuitgaven dezelfde zijn over de ganse looptijd van het pensioen, welke keuze de zelfstandige ook maakt.
- er zal wel een 'prefinanciering' moeten gebeuren⁴ van de tijdelijke bijkomende pensioenuitgaven aan de deeltijds gepensioneerden. Zij zullen immers enkele jaren vroeger dan nu aanspraak maken op een (gehalveerd) pensioen. Het globaal beheer moet voor hiervoor gecompenseerd worden in de vorm van een tijdelijke alternatieve financieringsstroom.

4 Toegang tot het stelsel

Het Comité acht het aangewezen om de toegang tot het deeltijds pensioen, naar analogie met de stelsels van het vervroegd en het rustpensioen, te regelen via de leeftijds- en loopbaanvoorwaarden.

4.1 Leeftijdsvoorwaarden

In het licht van een beslissing over de leeftijdsvoorwaarden, is het van belang op te merken dat het overgrote deel (78%) van de zelfstandigen die hun pensioen vervroegd opnemen in het zelfstandigenstelsel (32% in 2016)⁵, dit doet in het eerste jaar na het bereiken van de leeftijdsvoorwaarde voor het vervroegd pensioen. Men kan dan ook aannemen dat het moment van uittrede bij zelfstandigen die de intentie hebben om de arbeidsmarkt vervroegd te verlaten, sterk beïnvloed wordt door het moment (i.c. de leeftijd) waarop zij dit ten vroegste kunnen doen. Het is daarom mogelijk dat de invoering van een systeem van deeltijds pensioen waarvoor een soepelere leeftijds grens geldt, zelfstandigen die vervroegd willen uittreden maar dit (nog) niet kunnen⁶, ertoe zal aanzetten om vroeger uit te treden via het stelsel van het deeltijds pensioen.

In dit licht is het voor het Comité belangrijk dat de minimale leeftijds grens voor het deeltijds pensioen wordt vastgelegd op 60 jaar. Een lagere leeftijds grens zou ingaan tegen het ruimere politiek-maatschappelijke streven om de uittredeleeftijd in de samenleving te verhogen.

4.2 Loopbaanvoorwaarden

Anderzijds stelt het Comité vast dat een grote groep zelfstandigen (ongeveer 70 %) zijn pensioen op de wettelijke pensioenleeftijd of nog later opneemt. Het Comité heeft zeer sterke vermoedens dat dit fenomeen in hoge mate verklaard kan worden doordat de toegelaten activiteit beperkt is voor zelfstandigen die een vervroegd pensioen genieten. Deze vaststelling moet dan ook meegenomen worden in de beoordeling van de verschillende modaliteiten. Er moet een evenwicht gezocht worden tussen enerzijds de loopbaanvoorwaarden en anderzijds

⁴ Op welke manier dit zou kunnen, moet verder bekeken worden.

⁵ Cf. annex I

⁶ Omdat de vooropgestelde leeftijdsvoorwaarde in het stelsel van het vervroegd pensioen niet is vervuld

parameters die de instroom kunnen beperken van zelfstandigen die zonder problemen hun activiteiten in hoofdberoep zouden kunnen verder zetten (zie punten 5 en 6).

Voor wat betreft de concrete invulling van de loopbaanvoorwaarden, ziet het Comité twee mogelijkheden:

❖ *Optie 1: identieke loopbaanvoorwaarden voor het vervroegd en deeltijds pensioen*

Loopbaan- en leeftijdsvoorwaarden die identiek zijn aan diegene die van toepassing zijn voor de opname van het vervroegd pensioen, maken dat zelfstandigen slechts van het deeltijds pensioen kunnen gebruik maken mits ze reeds de mogelijkheid hebben tot een volledige vervroegde uittrede via het stelsel van het vervroegd pensioen. Het deeltijds pensioen kan in dit scenario dan geen alternatieve mogelijkheid tot vervroegde uittrede vormen voor individuen die niet voldoen aan de voorwaarden voor de opname van het vervroegd pensioen.

❖ *Optie 2: soepelere loopbaanvoorwaarden voor het deeltijds pensioen*

Opteren voor soepelere voorwaarden dan diegene die gelden voor het vervroegd pensioen, maakt dat vervroegde uittrede (inclusief voor diegene die nog geen gebruik kunnen maken van het vervroegd pensioen), vanaf de leeftijd van 60 jaar (cf. supra) gedeeltelijk mogelijk is via het stelsel van het deeltijds pensioen. Een concrete invulling van deze optie zou erin kunnen bestaan om de opname van het deeltijds pensioen mogelijk te maken van zodra een individu nog slechts een vastgesteld aantal jaar (bv. twee) verwijderd is van het vereiste aantal loopbaan jaren voor uittrede via het stelsel van vervroegd pensioen. Dit zou wel als gevolg hebben dat de zelfstandigen die niet over een (voldoende) lange loopbaan beschikken, geen gebruik kunnen maken van het systeem van deeltijds pensioen, terwijl zij evengoed moeilijkheden kunnen ondervinden om hun activiteiten op het einde van hun carrière verder te zetten.

Daarom zou een alternatieve mogelijkheid erin kunnen bestaan om een koppeling van de toegang aan een (lange) loopbaanvoorwaarde, los te laten en een specifieke leeftijd voor het deeltijds pensioen in de wetgeving te voorzien. Er dient wel opgemerkt dat sommige zelfstandigen, zelfs zonder toepassing van een eventuele actuariële correctie, in een dergelijk scenario finaal kunnen eindigen met een zeer laag pensioenbedrag. Zij moeten dan ook de keuzevrijheid hebben om op een latere leeftijd in het deeltijds pensioen te stappen.

Welke optie men prefereert, is o.m. afhankelijk van de objectieven die men verbindt aan het stelsel van het deeltijds pensioen en van het belang dat men aan elke doelstelling afzonderlijk toeschrijft. Moet het stelsel hoofdzakelijk bijdragen aan een verhoging van de werkzaamheid na de vervroegde pensioenleeftijd, dan is optie 1 wellicht meer voor de hand liggend. Wil men via het stelsel van het deeltijds pensioen (ook) een alternatief tot vervroegde uittrede bieden aan individuen die de opname van hun vervroegd pensioen moeten uitstellen als gevolg van de opeenvolgende pensioenhervormingen, dan is optie 2 misschien een meer evidente keuze.

Voor het Comité moet het systeem van deeltijds pensioen ook een uitkomst kunnen bieden aan zelfstandigen die niet (langer) voldoen aan de loopbaanvoorwaarde voor uittrede via het vervroegd pensioen of die omwille van een tanende activiteit moeite hebben om hun

zelfstandige beroepsbezigheid onverminderd verder te zetten tot aan de wettelijke pensioenleeftijd of tot aan de leeftijd waarop het (vervroegd) pensioen mogelijk is. Het Comité is er dan ook voor gewonnen om voor de concrete uitwerking van de toegangsvoorwaarden het spoor van optie 2 te volgen.

5 Deeltijds pensioen en verderzetting van de beroepsactiviteit

5.1 Omvang van de activiteit

Het Comité gaat ervan uit dat een systeem van deeltijds pensioen gericht is op zelfstandigen die hun persoonlijke beroepsactiviteit substantieel verminderen of recent verminderd hebben. Het meent dat het niet de bedoeling van een dergelijk systeem is om het pensioen gedeeltelijk op te nemen en de zelfstandige activiteit onverminderd verder te zetten.

Traditioneel tracht men de cumulatie van een uitkering (in dit geval een pensioen) met een beroepsactiviteit te reguleren via een systeem van toegelaten activiteit. Het Comité wenst echter te wijzen op de beperkingen van een dergelijk systeem in het zelfstandigenstelsel.

Omdat het bij zelfstandigen onmogelijk is om de begrenzing van de toegelaten activiteit af te dwingen via een controle op de gepresteerde arbeidstijd, gebeurt de begrenzing meestal door het opleggen van een inkomensplafond. Het is voor het Comité echter niet evident dat de door de zelfstandige verworven inkomsten een goede graadmeter vormen voor de omvang van gepresteerde zelfstandige activiteit⁷.

Daarenboven leert het verleden dat een systeem van toegelaten activiteit⁸ in de praktijk zijn beperkingen heeft. Zo is voor de zelfstandigen bijvoorbeeld lang niet altijd duidelijk welke inkomsten in het kader van de toegelaten activiteit in rekening worden gebracht en/of is het niet vanzelfsprekend om met de inkomensgrenzen om te gaan en de omvang van hun activiteit hierop af te stemmen. Daarnaast is een controle op de toegelaten activiteit via een begrenzing van de inkomsten altijd een post factum controle. Dit betekent dat de overschrijding van de toegelaten grens zal leiden tot een herziening en zelfs terugvordering van pensioenbedragen met de nodige, bijkomende, administratieve lasten. Indien men opteert voor een systeem van toegelaten activiteit moet men zich dus bewust zijn van deze problemen en deze zo veel mogelijk trachten te ondervangen.

Omgekeerd gaat het Comité er ook van uit dat een systeem van deeltijds pensioen niet bedoeld is voor zelfstandigen die hun activiteit volledig stopzetten. Men zou daarom eventueel kunnen overwegen om aan zelfstandigen de verplichting op te leggen om op het moment van opname van het deeltijds pensioen een professionele activiteit uit te oefenen. Een controle op de

---

⁷Een arts die 200.000 EUR per jaar verdiende en die deeltijds gaat werken, kan nog 100.000 EUR verdienen. Een zelfstandige in een vennootschap die 50.000 EUR verdiende, kan er om fiscale redenen voor kiezen dezelfde bezoldiging te blijven uitkeren. Een uitbater van een krantenwinkel die 15.000 EUR verdiende en die zijn openingsuren met 20% terugschroeft zal zijn inkomsten mogelijk met de helft zien dalen tot 7.500 (want een vermindering van de arbeidsintensiteit kan een meer dan evenredige impact hebben op de inkomsten).

⁸ Vroeger van toepassing voor gepensioneerden na de wettelijke pensioenleeftijd

activiteit nadien is echter niet wenselijk omdat men onmogelijk van alle zelfstandigen kan eisen dat ze hun activiteit blijven voortzetten. Sommigen zullen immers moeten stopzetten buiten hun wil, bijvoorbeeld door faillissement of ziekte.

5.2 Sociale bijdragen

De zelfstandige die zijn pensioen gedeeltelijk opneemt, moet voor het Comité sociale bijdragen betalen op de inkomsten uit de zelfstandige activiteit die hij na opname van het deeltijds pensioen uitoefent.

❖ *Optie 1: gebruikelijke berekeningsregels & halvering van de minimumbijdrage*

Het denkt daarbij in de eerste plaats aan een scenario waar bij de volgende principes gelden:

- de bijdragevoeten en -inkomensschijven die gelden voor een zelfstandige in hoofdberoep zijn van toepassing. Het is immers moeilijk om na te gaan in welke mate de zelfstandige effectief zijn activiteit vermindert
- de halvering van de minimumbijdrage omdat men ervan uitgaat dat de zelfstandige die zijn pensioen deeltijds opneemt, zijn zelfstandige activiteit terugschroeft en derhalve minder inkomsten genereert (cf. 4.1). Indien men van de zelfstandige die deeltijds zijn pensioen opneemt, verwacht dat hij zijn activiteit vermindert, lijkt het immers niet billijk om hem te onderwerpen aan de gebruikelijke minimumbijdrage.

❖ *Optie 2: aangepaste berekeningsregels*

Een andere optie zou erin kunnen bestaan om het deeltijds pensioen voor de sociale bijdrageberekening als een vorm van vervroegd pensioen te beschouwen en dus andere bijdragedrempels en -voeten te hanteren dan diegene die van toepassing zijn voor zelfstandige activiteit in hoofdberoep. Het moet evenwel duidelijk zijn dat de keuze voor dergelijk scenario, in vergelijking met de hogergenoemde optie, een andere implicatie heeft voor de opbouw van pensioenrechten na de opname van het deeltijds pensioen (cf. punt 5.3).

5.3 Pensioenopbouw

Voor zover er hierop sociale bijdragen in hoofdberoep worden betaald (cf. punt 4.2 – optie 1), moet de zelfstandige activiteit die na opname van het deeltijds pensioen wordt uitgeoefend voor het Comité aanleiding geven tot de opbouw van pensioenrechten. Volgens het Comité moet er daarbij een zekere correlatie zijn tussen het bedrag van de bijdragen enerzijds en het bedrag van het opgebouwde pensioenrechten anderzijds (cf. opties 1 en 2 van punt 4.2), en kan die opbouw bovendien slechts gedeeltelijk zijn.

❖ *Optie 1: normale berekeningsregels & halvering van de berekeningsplafonds*

Voor wat betreft de concrete pensioenberekening denkt het Comité in de eerste plaats aan de gebruikelijke berekeningsregels maar dan gebruik makend van gehalveerde drempelbedragen.

In deze optie zou de begunstigde van een deeltijds pensioen minimale pensioenrechten kunnen openen ten belope van de helft van het bedrag van het minimumpensioen (50%)⁹.

Optie 2: normale berekeningsregels & halvering van het pensioenbedrag

Een alternatieve denkpiste kan er in bestaan dat men de normale pensioenberekening hanteert maar het bekomen pensioenbedrag halveert. Ook het bedrag van het minimumpensioen wordt in deze optie gehalveerd.

Het verschil tussen optie 1 en 2 laat zich als volgt illustreren:

In 2016 werd voor de berekening van het pensioen, afgerond, het volgende inkomen in aanmerking genomen:

- tot een grensbedrag van 48.000 EUR, 47% van het inkomen
- tussen de grensbedragen van 48.000 EUR en 56.000 EUR, 38% van het

Uitgaande van deze parameters resulteren de verschillende scenario's in de volgende pensioenbedragen:

	60.000 EUR	30.000EUR	20.000EUR
AS IS			
Schijf 1	$0,47 * 48.000 \text{ €} = 22.560 \text{ €}$	$0,47 * 30.000 \text{ €} = 14.100 \text{ €}$	$0,47 * 20.000 \text{ €} = 9.400 \text{ €}$
Schijf 2	$0,38 * 8.000 \text{ €} = \underline{3.040 \text{ €}}$ 25.600 €		
	<i>Per loopbaanjaar* 569 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 313 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 208 €</i>
Optie 1			
Schijf 1	$0,47 * 24.000 \text{ €} = 11.280 \text{ €}$	$0,47 * 24.000 \text{ €} = 11.280 \text{ €}$	$0,47 * 20.000 \text{ €} = 9.400 \text{ €}$
Schijf 2	$0,38 * 4.000 \text{ €} = \underline{1.520 \text{ €}}$ 12.800 €	$0,38 * 4.000 \text{ €} = \underline{1.520 \text{ €}}$ 12.800 €	
	<i>Per loopbaanjaar* 284 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 284 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 208 €</i>
Optie 2			
Schijf 1	$0,47 * 48.000 \text{ €} = 22.560 \text{ €}$	$0,47 * 30.000 \text{ €} = \underline{14.100 \text{ €}}$	$0,47 * 20.000 \text{ €} = \underline{9.400 \text{ €}}$
Schijf 2	$0,38 * 8.000 \text{ €} = \underline{3.040 \text{ €}}$ 25.600 € $*0.5 = 12.800 \text{ €}$	$*0.5 = 7.050 \text{ €}$	$*0.5 = 4.700 \text{ €}$
	<i>Per loopbaanjaar* 284 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 156 €</i>	<i>Per loopbaanjaar* 104 €</i>

* pensioenopbrengst voor een gegeven jaar * 1/45

Men moet zich er dus bewust van zijn dat optie 2 minder gunstig is voor een bepaalde groep zelfstandigen, nl. diegene die proportionele pensioenrechten opbouwen op een inkomen dat lager is dan het tussenplafond in de pensioenberekening. Bij een gedeeltelijke opname van het pensioen, die resulteert in een halvering van de beroepsinkomsten, zullen deze zelfstandigen

⁹ Pensioenrechten berekenen en delen door 2.

nog slechts een kwart van de oorspronkelijke pensioenrechten opbouwen. Wanneer de beroepsinkomsten met de helft teruglopen, los van de gedeeltelijke opname van het pensioen zullen zelfstandigen daarentegen nog ca. de helft van hun initiële pensioenrechten opbouwen. Om die reden heeft het Comité een voorkeur voor optie 1.

6 Pensioenbedrag bij opname van het deeltijds pensioen

6.1 Opname van reeds opgebouwde pensioenrechten

Op het ogenblik van opname van het deeltijds pensioen, moet het pensioenbedrag dat wordt toegekend volgens het Comité een fractie zijn van de pensioenrechten die de betrokkene tot dan toe opbouwde. Aangezien het Comité voorstander is van een zo eenvoudig mogelijke pensioenberekening, stelt het voor dat het pensioenbedrag overeenstemt met een percentage van het pensioenbedrag¹⁰ dat op datum van de ingang van het deeltijds pensioen reeds werd opgebouwd. Met andere woorden, het pensioenbedrag wordt berekend op het moment van opname van deeltijds pensioen en vervolgens gehalveerd, ervan uitgaande dat een deeltijds pensioen overeenstemt met het terugschroeven van de professionele activiteit met 50%.

6.2 Actuariële correctie

De toepassing van een actuariële correctie op het bedrag van het deeltijds pensioen kan gezien worden als de keerzijde van het feit dat het stelsel de mogelijkheid geeft om:

- in vergelijking met het *rustpensioen*, de arbeidsmarkt sneller te verlaten en de pensioenloopbaan te verlengen;
- in vergelijking met het *vervroegd pensioen*, de activiteit onbeperkt verder te zetten en verder pensioenrechten op te bouwen.

De toepassing ervan laat bovendien toe om de budgettaire impact van de invoering van een dergelijk stelsel te beheersen.

Terzelfdertijd kan de actuariële correctie ook fungeren als een instrument om, in aanvulling op de loopbaan- en leeftijdsvoorwaarden, het gebruik van het systeem te reguleren. De mate waarin het deeltijds pensioen onderworpen is aan een actuariële correctie, bepaalt mede de aantrekkelijkheid van het systeem en het gebruik ervan. De toepassing van een actuariële correctie op het bedrag van het deeltijds pensioen kan voor zelfstandigen die anders de intentie zouden hebben om (minstens) tot de pensioenleeftijd actief te blijven, in meer of mindere mate een drempel vormen om vervroegd uit te treden. Het gaat vooral om een psychologische drempel en niet zozeer om een financiële, omdat de actuariële correctie voor de individuele zelfstandige financieel neutraal is, rekening houdende met de gemiddelde levensverwachting.

---

¹⁰ Proportioneel berekend of berekend met inachtneming van de regels inzake het minimumpensioen. Het behoud van het systeem van minimale pensioenopbouw is van belang omdat anders slechts enkele zelfstandigen (met zeer hoge inkomsten) er belang bij hebben om gebruik te maken van het systeem van deeltijds pensioen.

Het is echter een grote onbekende in welke mate het psychologische aspect zal spelen om het afremmende effect te bereiken.

Tot slot laat de toepassing van een actuariële correctie ook toe om, indien gewenst, een hiërarchie aan te brengen tussen de stelsels van het vervroegd, het deeltijds en het rustpensioen op pensioenleeftijd. Men zou ervan kunnen uitgaan dat in een coherent en billijk pensioenstelsel, een volledige vervroegde opname van het pensioen minder pensioenvoordeel oplevert dan de opname van het pensioen op de wettelijke pensioenleeftijd. Het pensioenvoordeel bij een gedeeltelijke opname van het pensioen, situeert zich dan tussen beide in. De toepassing van een actuariële correctie vormt in deze optiek een middel om het pensioenvoordeel in de verschillende situaties (en de onderlinge verhouding ervan) te reguleren. Uiteraard zal ook de mate waarin de verderzetting van de beroepsactiviteit bijkomende pensioenwinst oplevert, een rol spelen (cf. punt 4)

Rekening houdende met het voorgaande, ziet het Comité voor wat betreft de toepassing van een actuariële correctie de volgende opties:

❖ *Optie 1: actuariële correctie bij opname van het deeltijds pensioen*

Een eerste optie bestaat erin om uitsluitend een actuariële correctie toe te passen op het pensioenbedrag bij opname van het deeltijds pensioen. Het referentiepunt voor de berekening van de correctie, is de waarde van het pensioen bij de opname ervan op de wettelijke pensioenleeftijd. In dit scenario zal, bij verdere toepassing van de bestaande pensioenregels, vervroegde uittrede enkel worden gepenaliseerd voor zover dit deeltijds gebeurt.

❖ *Optie 2: actuariële correctie bij opname van het deeltijds én het vervroegd pensioen*

Men zou er ook voor kunnen opteren om elke vervroegde uittrede te sanctioneren door zowel op het deeltijds als het vervroegd pensioen een actuariële correctie toe te passen. In beide gevallen vormt de waarde van het pensioen bij de opname ervan op de wettelijke pensioenleeftijd het referentiepunt voor de berekening van de correctie. Als alternatief zou de correctie ook berekend kunnen worden op basis van het aantal loopbaanjaren dat men verwijderd is van het bereiken van een referentieloopbaan. In deze optie zou de keuze voor een gedeeltelijke in plaats van een volledige vervroegde uittrede zich positief (kunnen) vertalen in het uiteindelijke pensioenbedrag. Hoe groot dit voordeel voor de betrokkene zal zijn, is afhankelijk van de pensioenwinst die een verderzetting van de beroepsactiviteit oplevert en die op haar beurt afhankelijk is van de regels inzake sociale bijdragebetaling en bijkomende pensioenopbouw (cf. punt 4.2 en 4.3) na opname van het deeltijds, vervroegd en rustpensioen.

❖ *Optie 3: actuariële correctie bij opname van het deeltijds pensioen voor zover niet voldaan is aan de voorwaarden voor het vervroegd pensioen*

Een derde optie bestaat erin om enkel een actuariële correctie toe te passen¹¹ op het bedrag van het deeltijds pensioen voor zover op tijdstip van opname ervan de voorwaarden voor het vervroegd pensioen door de betrokkene niet vervuld zijn¹².

---

¹¹ Levenslang

Het referentiepunt voor de berekening van de correctie, kan dan de volgende zijn:

- de waarde van het pensioen bij de opname ervan op de wettelijke pensioenleeftijd. Deze optie maakt de maatregel budgettair neutraal. Als alternatief zou de correctie ook berekend kunnen worden op basis van het aantal loopbaanjaren dat men verwijderd is van het bereiken van een referentieloopbaan.
- de waarde van het pensioen bij de opname ervan op de leeftijd van het vervroegd pensioen.

Er kan voor deze optie gekozen worden wanneer men i) de actuariële correctie niet wenst te veralgemenen naar het vervroegd pensioen en ii) het niet billijk zou worden geacht dat sommige deeltijds gepensioneerden daardoor in een financieel minder voordelige situatie zouden terecht komen dan wanneer ze onmiddellijk voor het vervroegd pensioen zouden gekozen hebben¹². Om aanzuigeffecten te voorkomen moet men dan echter wel andere beperkende voorwaarden opleggen voor de toegang tot en/of het gebruik van het deeltijds pensioen, waarvan het Comité elders in deze tekst aangeeft geen voorstander te zijn.

Het Comité is voorstander van de toepassing van een actuariële correctie bij elke opname van een deeltijds pensioen. Het bedrag van het deeltijds pensioen blijft gelden voor de volledige duurtijd van het pensioen, dus ook na de wettelijke pensioenleeftijd.

Concreet zou de berekening van de actuariële correctie kunnen opgevat worden als de ratio van de waarde van de pensioenrente die zou gelden op moment dat het pensioen wordt opgenomen op de wettelijke pensioenleeftijd (resp. de leeftijd van het vervroegd pensioen in optie 3) enerzijds en de waarde van de pensioenrente die geldt op moment van opname van het deeltijds pensioen anderzijds.

6.3 *Cumulatie deeltijds pensioen - vervangingsuitkering*

Het Comité is van oordeel dat een deeltijds pensioen niet zonder meer te cumuleren moet zijn met een vervangingsinkomen. In geval van samenloop van een deeltijds pensioen met een andere sociale uitkering (bijvoorbeeld een arbeidsongeschiktheidsuitkering), ziet het twee mogelijkheden:

❖ *Optie 1: schorsing van het deeltijds pensioen*

De betaling van het deeltijds pensioen wordt volledig onderbroken gedurende het tijdvak waarin de zelfstandige die zijn pensioen deeltijds geniet, een vervangingsuitkering ontvangt.

❖ *Optie 2: vermindering van het deeltijds pensioen en de vervangingsuitkering*

---

¹² Dit is uitsluitend in de veronderstelling dat in de veronderstelling dat gekozen wordt voor verschillende leeftijdsvoorwaarden in de stelsels van deeltijds en vervroegd pensioen (cf. supra punt 3, optie 2).

¹³ Daarbij abstractie makend van het voordeel dat de (al dan niet onbeperkte) toegelaten activiteit mogelijk oplevert.

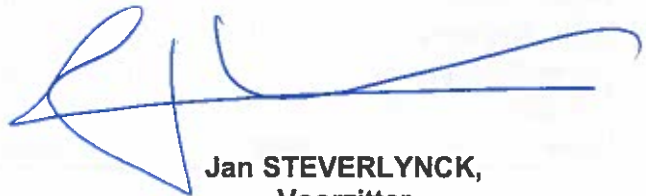
Men zou ervoor kunnen opteren om de bedragen van het deeltijds pensioen en de vervangingsuitkering te verminderen. De betrokkene zou dan bijvoorbeeld de helft van zijn deeltijds pensioen genieten en de helft van zijn vervangingsuitkering.

De mogelijkheden en implicaties van beide opties werden door het Comité nog niet uitgebreid geanalyseerd.

Namens het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, op 24 november 2017:

**Veerle DE MAESSCHALCK,
Secretaris**

**Jan STEVERLYNCK,
Voorzitter**

Annex I.

P_datum = date à laquelle les indépendants peuvent prendre leur retraite au plus tôt

Dans le tableau ci-dessous se trouve la répartition des indépendants qui ont pris leur retraite anticipée en 2016

- Dans la colonne, l'âge de retraite anticipée
- Dans la ligne, la différence entre âge effectif de retraite et p_datum

	60 ans	61 ans	62 ans	63 ans	64 ans	> 64 ans	total	% total
en dessous de 1 an	2685	1554	2320	278	126	4	6967	78%
entre 1 et 2 ans	0	0	0	995	91	0	1086	12%
entre 2 et 3 ans	0	0	0	0	882	6	888	10%
entre 3 et 4 ans	0	0	0	0	0	1	1	0%
entre 4 et 5 ans	0	0	0	0	0	2	2	0%
> 5 ans	0	0	0	0	0	3	3	0%
total	2685	1554	2320	1273	1099	16	8947	100%

Il y a au total 8.947 indépendants qui ont pris leur retraite anticipée en 2016 (sur un total de 27.941 indépendants retraités en 2016).

Tu peux constater que 78% des indépendants qui prennent leur retraite anticipée prennent la retraite anticipée à une date proche (< 1 an) du p_datum.

Cela signifie que les indépendants qui veulent prendre leur retraite anticipée sont très sensibles à la date où ils peuvent partir au plus tôt. Dans la majorité des cas ils partent dans l'année qui suit cette date.

Si on permet aux indépendants de prendre leur retraite à temps partiel, il y a de forte chance que cela va influencer le comportement des indépendants qui sont intéressés par prendre leur retraite plus tôt mais qui ne peuvent plus à cause des conditions de carrière qui sont devenues trop strictes